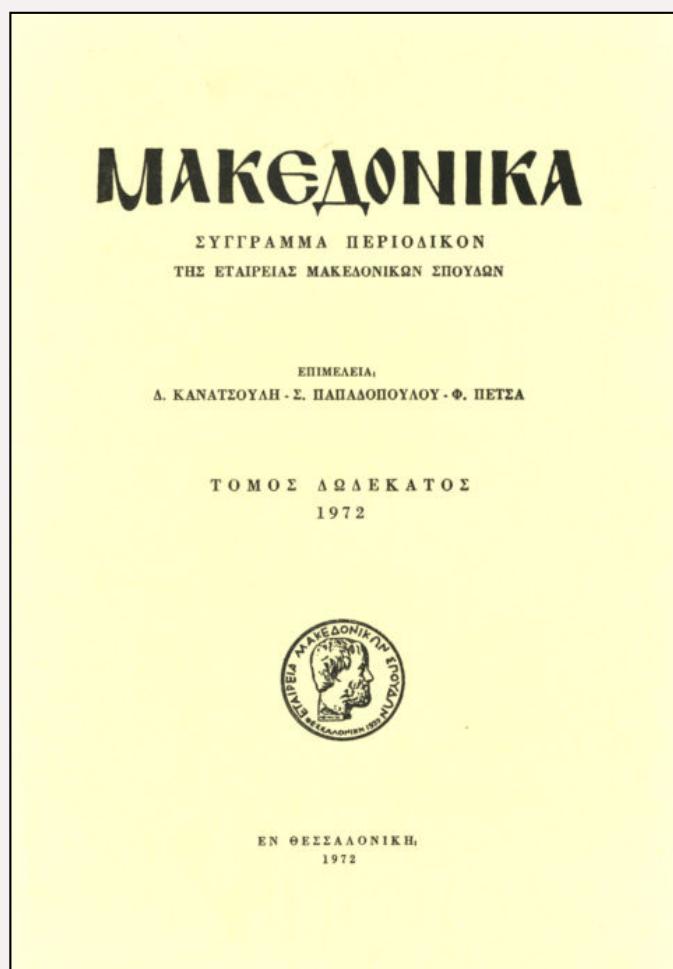

Μακεδονικά

Τομ. 12, 1972

Αποστόλου Μ. Τζαφεροπούλου, Οι Καρτασαίοι-
Α' Ο Γέρο-Καρατάσος

Νικολαΐδου Ελευθερία

<https://doi.org/10.12681/makedonika.1030>

Copyright © 2015 Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

To cite this article:

Νικολαΐδου, Ε. (1972). Αποστόλου Μ. Τζαφεροπούλου, Οι Καρτασαίοι-Α' Ο Γέρο-Καρατάσος. *Μακεδονικά*, 12, 532-534. doi:<https://doi.org/10.12681/makedonika.1030>

Στην έκτη ένότητα αναπτύσσεται ή δράση μερικόν Μακεδόνων και Θεσσαλόν πειρατών κατά την διάρκεια της Έπαναστάσεως τοῦ 1821 και μετά την καταστολή της στην Μακεδονία και στην συνέχεια ή ληστρική μορφή που πήρε ή πειρατεία, μετά την ίδρυση τοῦ Έλληνικοῦ Κράτους, σέ βάρος και τών έλληνικόν πληθυσμῶν, πράγμα που υποχρέωσε την Έλληνική Κυβέρνηση νά λάβη μέτρα έναντίον της σέ συνεργασία μάλιστα με την Τουρκία, και νά την εξουδετερώσει (έπιχειρήσεις ναυάρχου Μιαούλη, Μπούφη και Κριεζή, Κανάρη). Τά τελευταία κρούσματα πειρατείας στην Μακεδονία αναφέρονται στο 1854 κατά την γνωστή επανάσταση της Χαλκιδικής Χερσονήσου.

Στην τελευταία ένότητα ο συγγραφέας συνοψίζει τά συμπεράσματα της μελέτης του που αναφέρονται σέ 4 κυρίως σημεία: 1) Στο είδος της πειρατείας κατά τούς πρώτους αιώνες της Τουρκοκρατίας που άσκειται από στόλους Δυτικόν Κρατών και κυρίως της Βενετίας κι έχει την μικτή μορφή στρατιωτικόν έπιχειρήσεων και καθαρής πειρατείας. 2) Στην εμφάνιση, άσκηση και δραστηριότητα τών Έλλήνων πειρατών που δρούσαν είτε ανεξάρτητα, είτε ως πληρώματα ξένων πειρατικόν πλοίων. 3) Στην άνυπαρξία Μακεδόνων που νά άσκούν συστηματικά την πειρατεία και γενικά στην έλλειψη ενδιαφέροντος των για τό έμπόριο, τις θαλάσσιες μεταφορές και γενικά τό ναυτικό. 4) Στα μέτρα που έλαβε ή Έλληνική Κυβέρνηση από την άρχή της Έπαναστάσεως τοῦ 1821 για την καταστολή της έκστρατείας ως την εξάλειψή της.

Ο κ. Ι. Βασδραβέλλης αξιοποίησε κατά τόν καλύτερο τρόπο τά «Ιστορικά Άρχεία της Μακεδονίας», που ο ίδιος έχει δημοσιεύσει, τά σχετικά έγγραφα από τά Βενετικά Άρχεία που έφερε σέ φώς ο γνωστός ιστοριοδίφης Κ. Δ. Μέρτζιος, καθώς και τά στοιχεία που άντλησε από την άναφερόμενη βιβλιογραφία. Το περιεχόμενο της μελέτης καλύπτει τις προθέσεις του, που άποβλέπουν στην εξερεύνηση τοῦ ιστορικοῦ χώρου της Μακεδονίας από κάθε πλευρά. Το ενδιαφέρον, εξ άλλου, της μελέτης του πιστοποιείται και από την ανάγκη που αισθάνθηκαν ξένοι έπιστήμονες για την μετάφρασή της, όπως αυτή του κ. Carney, που θά χρησιμοποιηθῇ για την μελέτη της νεοελληνικής ιστορίας από τούς φοιτητές του.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Άποστολου Μ. Τζαφεροπούλου, Οί Κατατσαίοι - Α' Ο Γέρο-Καρατάσος. Έκδοση της Νομαρχίας Ημαθίας, Βέροια 1971, σελ. 196, εικόνες 12, χάρτες 3.

Στο βιβλίο του κ. Τζαφεροπούλου, που άποτελεί τό πρώτο μέρος μιās γενικότερης μελέτης γύρω από την προσφορά στην έθνεγερσία της οίκογένειας τών Κατατσαίων, περιγράφεται ή ζωή και ή δράση τοῦ γενάρχου Γέρο-Καρατάσου τόσο κατά την προεπαναστατική (1764-1822) όσο και κατά την περίοδο της Έπαναστάσεως τοῦ 1821 στην Μακεδονία και την λοιπή Ελλάδα. Στην ίδια μελέτη περιλαμβάνονται και πολλά στοιχεία για την δράση τοῦ γιου τοῦ Καρατάσου Τσάμη ως τό 1830. Το έργο — σύμφωνα με την δήλωση τοῦ συγγραφέα — θά ολοκληρωθῇ με την έκδοση τοῦ Β' τόμου.

Στην μελέτη προτάσσεται: πρόλογος τοῦ Νομάρχη Ημαθίας, που εξηγεί τούς λόγους της αναλήψεως πρωτοβουλίας για την έκδοση τοῦ έργου, πρόλογος τοῦ συγγραφέα, στον όποιο υπογραμμίζεται ή ανάγκη της προβολής της αγωνιστικής μορφής τοῦ Γέρο-Καρατάσου — μιá που σ' αυτή, κατά κύριο λόγο, συναιρείται ή αγωνιστική έκφραση της κεντρικής Μακεδονίας — μορφής που έμεινε ξεχασμένη, παραγκωνισμένη κι άδικημένη ακόμα από πολλούς ιστορικούς, και τέλος εισαγωγή τοῦ συγγραφέα, που αναφέρεται στις δυσκολίες που άντιμετώπισε κατά την συγγραφή της μελέτης του, στον τρόπο διατάξεως της ύλης και στις προθέσεις του.

Τὸ ὅλο ἔργο χωρίζεται σὲ 4 μέρη. Τὸ πρῶτο μὲ τὸν τίτλο «Προεπαναστατικὴ περίοδος (1764-1822), ὑποδιαιρεῖται σὲ ἑννέα μικρότερες ἐνότητες. Σ' αὐτὲς περιγράφεται καὶ ἐξετάζεται ἡ καταγωγή καὶ ἡ περίοδος τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Καρατάσου, τοῦ γενάρχη τῆς οἰκογένειας, καθὼς καὶ οἱ μετακινήσεις του στὸ χῶρο τῆς Δ. Μακεδονίας (Δοβρὰ Βεροίας-Διχαλείρι Ναούσης-Νάουσα) ὡς τὸ 1822, ἐκτίθενται συνοπτικὰ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ κλεφταρματολισμοῦ στὶς περιοχὲς Βεροίας-Ναούσης καὶ ἐπισημαίνονται τὰ αἷτια τῆς ἀναπτύξεως, παρέχονται οὐσιαστικὲς πληροφορίες καὶ ἀξιόλογα στοιχεῖα γιὰ τὴν εἴσοδο τοῦ Καρατάσου στὸν κλεφταρματολισμό, γιὰ τὸ κύρος ποὺ ἀπέκτησε μεταξὺ τῶν Τούρκων, γιὰ τὴν οἰκογένεια ποὺ δημιούργησε, τὸν ἑκπατρισμό του στὴν Σερβία ἐξ αἰτίας τῶν διώξεων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τοὺς ἀγῶνες του ἐναντίον τοῦ τυράννου τῆς Ἡπείρου (1798-1804), τὴν μετέπειτα δράση του ποὺ συνδέεται μὲ τοὺς ἀγῶνες τοῦ κλεφταρματολοῦ τῶν Χασίων Θύμιου Βλαχάβα, τὴν συμμετοχὴ του στὸν πειρατικὸ ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Τούρκων, τὴν ἐπιστροφή του στὴ Βέροια, ὅπου προσκύνησε καὶ πῆρε τὸ ἀρματολίκι του, τὴν μετάβασή του στὰ Γιάννινα καὶ τὴν ἐνταξί του στὸ στρατὸ τοῦ Ἀλῆ, καθὼς καὶ γιὰ τὴν συμμετοχὴ του στοὺς ἀγῶνες ἐναντίον τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων.

Τὸ Β' κεφάλαιο, μὲ τὸν γενικὸ τίτλο: «Ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1822» διαιρεῖται σὲ 10 ἐνότητες, στὶς ὁποῖες ὁ συγγραφέας, ἀφοῦ ἀναλύει τὴν ἐπαναστατικὴ δραστηριότητα ποὺ σημειώθηκε στὴν Μακεδονία τὸ 1821, ἀναφέρεται στὴν πολεμικὴ σύσκεψη τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας καὶ στὶς ἀποφάσεις ποὺ πάρθηκαν, στὴν κήρυξη τῆς Ἐπαναστάσεως στὴν Νάουσα (19.2.1822), σκιαγραφεῖ τὴν προσωπικότητα τοῦ Γέρο-Καρατάσου, μὲ βάση τὰ κείμενα τεσσάρων συγγραφέων τῆς Νεοελληνικῆς ἱστορίας, περιγράφει τὴν ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Βεροίας (21.2.1822), τὴν μάχη τῆς Δοβρᾶς (18.3.1822), τὴν πολιορκία καὶ τὴν καταστροφὴ τῆς Ναούσης (6-13.4.1822), τὴν φυγὴ πρὸς τὸν Ὀλυμπο, τὸ θάνατο τοῦ Ζαφειράκη καὶ τοῦ Γιάννη Καρατάσου καὶ τὸ μαρτύριο τῆς αἰχμάλωτης Καρατάσαινας. Τέλος ὁ συγγραφέας ἐπιχειρεῖ μιὰ σύντομη κριτικὴ τῆς ἐπαναστάσεως στὴν Μακεδονία καὶ ὑπογραμμίζει τὰ αἷτια τῆς ἀποτυχίας της.

Στὸ Γ' κεφάλαιο ποὺ ἐπιγράφεται «Στὴ Νότια Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ 1822 ὡς τὴν ἄφιξη τοῦ Καποδίστρια» καὶ σὲ 28 μικρότερες ἐνότητες, ἐξιστορεῖται, κατὰ ἔτη, ἡ δράση τοῦ ἀγωνιστοῦ, ποὺ παίρνει πλέον ἐπίσημα τὸ βαθμὸ τοῦ στρατηγοῦ, στὴν κυρίως ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα, ὅπως στὰ Ἀγραφα, στὶς μάχες στὴν Πλάκα, τὸ Σίδερο καὶ τὸ Πέτα, στὴν Πελοπόννησο, στὰ Νησιά τοῦ Αἰγαίου, στὴν Κάρυστο καὶ στὴν Χερσόνησο τῆς Μαγνησίας, περιγράφεται ἡ συνθηκολόγηση Καρατάσου-Κιουταχῆ, τὰ γεγονότα τῆς Σκιάθου, ἡ μάχη ἐναντίον τοῦ Χοσρέφ, οἱ σχέσεις τῶν Ὀλυμπίων ἀγωνιστῶν καὶ τῶν Ψαριανῶν, ἐξαίρεται ἡ ἠθικὴ προσωπικότητα τοῦ Καρατάσου, ἀναφέρονται οἱ νέες προστριβὲς μεταξὺ Ὀλυμπίων καὶ Σκιαθιτῶν καὶ τὰ δεινοπαθήματα τῆς Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ ἀπὸ τοὺς Λιάπηδες καὶ τοὺς ντόπιους—παράτιθεται σχετικὰ καὶ ἡ παράδοση, ὅπως χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν συγγραφέα, ἐπιστολὴ ποὺ συνέταξε ὁ ἡγούμενος Ἀλύπιος καὶ ὑπέγραψε ὁ Καρατάσος — ἡ πολιορκία τῆς Καρύστου, ἡ ὑπεράσπιση τῆς Ὑδρας, τὰ γεγονότα τοῦ β' ἐμφυλίου πολέμου, οἱ μάχες τοῦ Νεοκάστρου καὶ τοῦ Σχοινόλακα, ἡ ἐπιστροφή τοῦ Καρατάσου στὸ Ναύπλιο, μετὰ τὴν πανωλεθρία τῶν στρατευμάτων τοῦ Σκούρτη στὸ Κρεμμύδι, ἡ ἀποστολὴ του στὴν Ὑδρα, ποὺ γιὰ δεύτερη φορὰ ὑπεράσπισε, ἡ μετάβασή του στὴν Πελοπόννησο καὶ ἡ ἐκεῖ δραστηριότητά του, ἡ ἄλωση τοῦ φρουρίου τῆς Σκιάθου ἀπὸ τὸν Τσάμη Καρατάσο, ἡ ἐκστρατεία στὴν Ἀττικὴ, οἱ ἐπιχειρήσεις στὸν Εὐριπο, ἡ πρώτη καὶ δεύτερη ἐκστρατεία στὴν Ἀταλάντη καὶ τέλος ἡ ἐκστρατεία τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν Τρικέρων.

Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ ὁ συγγραφέας τεκμηριώνει τὶς ἀπόψεις του μὲ πλῆθος ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ ἱστορικῶν μαρτυριῶν, καθὼς καὶ μὲ τὴν κριτικὴ ἀξιολόγηση καὶ ἀπόψεων ἱστορικῶν συγγραφέων, ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὰ θέματα μὲ τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὸς καταπιάστηκε.

Στὸ Δ' καὶ τελευταῖο κεφάλαιο, μὲ τὸν τίτλο «Ἡ ἐποχὴ τοῦ Καποδίστρια» καὶ σὲ 10 ἐνότητες, περιγράφονται ἡ ὀργάνωση τῶν πρώτων χιλιάρχων καὶ οἱ ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς πειρατείας, οἱ διαμάχες ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὴν κυβερνητικὴ ἀπόφαση διορισμοῦ τοῦ Τόλιου Λάζου ὡς χιλιάρχου τῶν Μακεδονοθессαλῶν καὶ τὸν παραμερισμὸ τῶν Καρατασαίων, ὁ διορισμὸς τέλους τοῦ Τσάμη Καρατάσου ὡς χιλιάρχου, ἡ διάλυση τοῦ στρατοπέδου τῶν Θηβῶν, ἡ μάχη τῆς Πέτρας, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου στρατιωτικοῦ κανονισμοῦ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Γέρο-Καρατάσου. Τὸ κεφάλαιο καὶ τὸ ὅλο ἔργο κλείνει μὲ βιογραφία τοῦ ἀγωνιστοῦ, ὅπως περιέχεται σὲ αἴτηση τοῦ γυιοῦ του Τσάμη (1.1.1860) πρὸς τὴν Κυβέρνηση γιὰ βελτίωση τῆς οἰκονομικῆς του καταστάσεως.

Πρόθεση τοῦ συγγραφέα, ὅπως καὶ προλογικὰ ἀναφέρεται, εἶναι νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν ἱστορικὴ ἀδικία ποὺ ἐγίνε σὲ βάρος τοῦ ἀγωνιστῆ Καρατάσου. Καὶ ἡ πρόθεση αὕτη, ὅπως καὶ ἡ ἀπέραντη ἐκτίμηση καὶ ἀγάπη ποὺ τρέφει γιὰ τὸν ἥρωα, εἶναι διάχυτη σ' ὅλες τὶς σελίδες τῆς μελέτης του. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ τεκμηριώσῃ καὶ ἐπιστημονικὰ τὴν ἔρευνά του, στηρίζοντάς τὴν στὴν μελέτῃ ἀρχείων, πηγῶν καὶ πλούσιας βιβλιογραφίας. Μερικὲς φορές, βέβαια, οἱ κρίσεις του γιὰ τὴν θέση ἄλλων ἱστορικῶν ποὺ ἀναφέρονται στὰ γεγονότα ποὺ ἐξιστορεῖ, ὑπαγορεύονται ἀπὸ τὴν συναισθηματικὴ του τοποθέτηση ἀπέναντι στὴν μορφή τοῦ ἀγωνιστῆ Καρατάσου, ποὺ πρέπει νὰ ἀνακαθαρθῇ ἀπὸ τὶς σκιές καὶ νὰ ἀποδεσμευθῇ ἀπὸ κάθε ἱστορικὴ εὐθύνη. Αὐτὸ ὁδηγεῖ στὸ νὰ χαρακτηρίζεται π.χ. ὁ Χρ. Περραιβὸς σὰν ἱστορικὰ ἀναξιόπιστος, σὲ μιὰ γενίκευση κρίσεως (σ. 78, ὑποσημ. 168), καὶ στὸ δισταγμὸ νὰ ἐρμηνευθῇ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς Καρατάσου πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸ (γραμμένης ἀπὸ τὸν ἡγούμενον Ἀλύπιο καὶ ὑπογραμμένης ἀπὸ τὸν Καρατάσο σχετικὰ μὲ τὰ δεινοπαθήματα τῆς Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ τῆς Σκιάθου), ἐπιστολῆς ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν συγγραφέα ἐνδιαφέρουσα μὲν, ἀλλὰ παράδοξη καὶ ἐπίμαχη (σ. 94).

Γενικὰ ἡ μελέτη, ποὺ συμπληρώνεται μὲ 4 σελίδες βιβλιογραφίας καὶ πίνακα ὀνομάτων καὶ λέξεων (10 σελίδες), ἀποτελεῖ ἀξιόλογη συμβολὴ στὴν μελέτῃ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας, ἰδιαίτερα γιὰτὶ ἀναφέρεται στὸ γεγονὸς τῆς Ἐθνεγερσίας στὸ χῶρο τῆς Μακεδονίας, ποὺ ἡ συμβολὴ τῆς στὸν ἀγῶνα ὑπῆρξε οὐσιαστικὴ, τόσο γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ ἐκεῖ διαδραματίστηκαν, ὅσο καὶ γιὰ τὶς ἡγετικὲς φυσιογνωμίες ποὺ ἀνέδειξε, πολλὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτύπωσαν τὴν σφραγίδα τους, ὅπως ἡ οἰκογένεια τῶν Καρατασαίων, στίς ἐπαναστατικὲς ἐξελίξεις στὴν νότια Ἑλλάδα.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (Ἡ κλεφτουριά εἰς τὰ βουλγαρικὰ ἐδάφη κατὰ τὸν 15ο-18ο αἰ.), Σόφια 1971.

Ἡ ἀνωτέρω ἐργασία ἐξεδόθη ἀπὸ τὴ γνωστὴ ἱστορικὴ τῆς Σόφιας κ. Bistra Cvetkova καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ θέμα τῶν κλεφτῶν (χαϊντούκων) τῆς Βουλγαρίας κατὰ τὴν ἀνωτέρω περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλαι αἱ βαλκανικαὶ χῶραι εἶχαν ὑπαχθῇ ὑπὸ τουρκικὴν διοίκησιν. Ἡ ἐργασία αὕτη διαφωτίζει μίαν σκοτεινὴν περίοδον τῆς ἱστορίας τῶν βαλκανικῶν κρατῶν, διὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Βαλκανικῆς καταβάλλουν προσπάθειες νὰ διαφωτίσουν αὐτὴν διὰ τῆς ἐκδόσεως τουρκικῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων (πηγῶν), ποὺ εὐρίσκονται εἰς διάφορα ἀρχεῖα. Ἐγγραφα σὰν αὐτὰ ἐδημοσίευσα καὶ ἐγὼ ἀρκετὰ εἰς διάφορες ἱστορικὲς ἐργασίες περὶ Μακεδονίας κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια. Αὐτὸ εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἱστορικοὺς τῶν Βαλκανίων, ἀλλὰ καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ πολλὲς κριτικὲς ἐγράφησαν σὲ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ, οἱ ἀσχολούμενοι δὲ μὲ παρόμοια